

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۱/۱۲/۰۲

مطیع الله روھیال

د «نیچریه» رسالی لومړی پښتو ژباړه

د روان ۱۳۹۸ ش کال د حمل په میاشت کې د افغان سید جمال الدین په باب په کابل کې نړیوال سیمینار جوړ سو. دې سیمینار ته پر افغاني پوهانو سر بېره له مصر، ترکیې، هندوستان او پاکستان څخه سید پېژندونکي او د سید علاقمندان رابلل سوي ول. د سیمینار عنوان (د آزادۍ او تجدد علمبردار علامه سید جمال الدین افغان) وو.

د سیمینار په مناسبت د سید بېلابېل آثار چاپ سول. په چاپ آثارو کې د سید (نیچریه) نومي رساله هم شامله ده چې سید د دکن حیدرآباد د دیني مدرسي د یوه ښوونکي مولانا محمداصل د یوې پوښتنې په جواب کې لیکلي ده. د دې رسالي اصلي عنوان (حقیقت مذهب نیچری و بیان حال نیچریان) دئ. د رسالي ژبه فارسي ده او موضوع ئې د هغو کسانو عقایدو ته عقلي او منطقي دلایل ویل دي کوم چې د کائناتو له پاره د یوه مطلق خالق پر وجود عقیده نه لري او دا ټول مخلوقات تصادف او خپله سره یو ځای سوي گڼي.

سید دا رساله د ۱۲۹۸ ق په محرم = ۱۸۸۰ دسمبر کې لیکلي ده. رساله تر لیکني څو ورځې وروسته په حیدرآباد دکن کې د سید جمال الدین افغان تر نظر لاندې چاپ سوه. دوهم چاپ ئې په ۱۸۸۱م یا ۱۲۹۸ ق د حاج محمدهسن تاجر کازروني په همت په بمبئي کې وسو. دوه کاله وروسته ئې دریم چاپ د یوه ابراني عالم فخر الحاج والعمار الشیخ عبدالوهاب شبرازي په همت په ۱۳۰۰ ق په هماغه بمبئي کې وسو (فاضل: ۳مخ). تر دې چاپ وروسته ئې خورا زیات نور چاپونه سوي دي. په اردو او عربي هم ترجمه سوي او په بېلابېلو وختو کې په بېلابېلو هیوادو کې چاپ سوېده. عربي ترجمه ئې د سید جمال الدین افغان شاگرد شیخ محمدعبد کړېده.

د سید په تازه چاپ سوو کتابونو کې د (نیچریه) رسالي د بیا چاپ زیار تکره محقق استاد فضل الرحمن فاضل ته حاصل دئ. فاضل صاحب د نیچریه رسالي د (۱۳۰۰ ق) کال سنګي چاپ عکس او ورسره ئې کمپیوټري ټایپ سوی متن رایوځای کړی دئ، په سر کې ئې د رسالي د محتوی او چاپونو په اړه غنیمت سریزه لیکلي ده او د دې سریزې تر څنګ ئې د رسالي په اړه د ارواښاد میر سعید بریمن فارسي مقدمه چې د هغه مرحوم په خپل قلم لیکل سوي ده ورسره یو ځای کړی ده.

استاد فاضل د خپلي مقدمې په شپږم مخ کې داسې لیکي 1: "ترجمه نیچریه به زبان پښتو، برای نخستین بار توسط آقای میر سعید بریمن صورت گرفت و در سال ۱۳۴۴ هجری شمسی یعنی هشتاد و چهار سال بعد از چاپ نخست متن فارسی آن در هندوستان و چهل و یک سال بعد از ایران، در کابل نشر یافت".

د "ترجمه نیچریه به زبان پښتو، برای نخستین بار" عبارت ته ئې په لمن لیک کې داسې لیکلي دي: "افزون بر آقای بریمن، شادروان مولوی محمدیونس خالص نیز نیچریه را به زبان پښتو ترجمه کرده است که اینجانب برای دومین بار در ۹ مارچ ۲۰۱۷م آنرا در قاهره به چاپ رساندم".

د استاد فاضل لومړي اقتباس او پر هغه لمن لیک زه مجبور کړم چې د نیچریه رسالي د پښتو ژباړو په اړه حاضره لیکنه وکاندم. څو معلومه کړم چې د نیچریه لومړی ژباړونکی څوک او کله ترجمه سوي ده.

د پاڼو شمیره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رایرلو مخکې په خیر و لولئ

د نیچر په رسالې لومړۍ ژباړن ارواښاد کانديد اکاډميسين محمدانور نوميالی (۱۳۸۵ ش مړ) دئ. استاد د خپل ژوند په شپږو ویشتنو کلني کې د دغې مهمې رسالې پر ترجمه بريالی سوی دئ. استاد نوميالی د سيد جمال الدين افغان نیچر په رساله د هغې له عربي ترجمې څخه چې د سيد د شاگرد محمد عبده له خوا سوې، تر سره کړېده، په دې اړه د استاد خپل قول داسې دئ: "دا رساله (لکه څنگه چې مو دمخه وویل) وار دواړه په پارسي ژبه ليکلي سوې ده، خو زمانه وروسته بيا شيخ محمد عبده د بناغلي سيد جمال الدين پوه شاگرد و عربي ژبې ته را اړولي ده. بله خبره دا ده چې په دې رساله کې د ادبي ترکيباتو زيات مراعات سوې دئ او مور ئې په پښتو ترجمه کې عيناً هغه ترکيبات راگرزولي دي، ځکه دا نه غواړو چې و دې مهم اثر ته دي زموږ د تصرف په واسطه ځيني نقايس راجع سي او خپل اصلي ماهيت دي بايلي، نو که د لوستلو په وخت کې د هغسي جملو سره مخامخ سي چې د پښتو په عمومي محاوره کې رواج و نه لري بنايي د پورتنۍ عذر په لحاظ مو معاف کړئ.

و دې رسالې ته د خپلي اصلي موضوع په مناسبت د (ابطال طريقه طبعين) نوم ايښوول سوی دئ نو ځکه د رسالې د ترجمې سره سم د همدغه نوم کلمې د پښتو ترکيب پر اصولو راوړو او په دې نامه ئې (د طبعينو د طريقي ابطال) مسمی کوو - نوميالی " (طلوع افغان: ۱۳۳۲ ش، ۳۲ گڼه).

دا رساله ئې په حمل، ۱۳۳۲ ش = شعبان، ۱۳۷۲ اق = اپريل، ۱۹۵۳ ع کال د طلوع افغان په يوويشتو گڼو کې خپره کړېده. لومړۍ برخه ئې د طلوع افغان د ۱۳۳۲ ش کال له ۳۲ گڼې څخه پيل او وروستۍ برخه ئې د دغه کال په ۵۲ گڼه کې خپره سوېده. د لومړۍ برخې په پيل کې ئې خپله ترجمه داسې اهداء کړېده:

"د دې رسالې اهداء! څنگه چې زه پوهيږم زموږ د پوهو ذواتو و دې خوا ته ډېر ميل دئ چې د اسلامي دين اجتماعي گټې د قوي دلايلو له مخې ورته ثابتې سي او بل دا چې د پښتون سيد جمال الدين له لوړو افکارو او عالي عقايدو څخه مستفيض سي، نو ځکه د دې رسالې ترجمه چې دغه دواړه مقصدونه پکښې موندل کېږي د افغانستان او خصوصاً د قندهار و تعليميافته ځوانانو ته د اهداء په توگه وړاندي کيږي - نوميالی " (طلوع افغان: پورته گڼه).

پر رساله د پښتو مترجمه راغلي ده، د دغې مقدمې په آخر کې (15 برج حمل، افغانستان - قندهار) عبارت ليکلی دئ. د دې عبارت له تاريخه معلومېږي چې استاد نوميالی د نوموړې رسالې ترجمه تر دغه تاريخ پخوا بشپړه کړېده. مور تاسې ته معلومېږي چې مقدمه د هر تحقيق، ترجمې او ليکنې تر بشپړېدو وروسته ليکل کيږي.

د ترجمې په پيل کې اهداء، وروسته ئې د پښتو ژباړن مقدمه راغلي ده. په مقدمه کې د نوموړې رسالې پر محتوا او د رسالې پر جوړښت بحث سوی دئ او هم د دې رسالې د ترجمې پر ضرورت خبرې سوي دي. وروسته د رسالې متن شروع کيږي چې په سر کې ئې د حيدرآباد دکن مدرسې د مدرس مولانا محمداصل ليک او پوښتنه راغلي او ورپسې د افغان سيد بشپړ جواب چې د رسالې اصلي متن جوړوي راغلي دئ.

د استاد نوميالی د ترجمې متن ما (م. روهيال) په ۱۳۸۶ ش کال له طلوع افغانه را ايستلی او راسره پروت دئ. په طلوع افغان کې د خپرې سوي ترجمې پرله پسې اوويشتمه برخه د طلوع افغان د دغه کال د اووه څلوېښتمې گڼې د کمبود له امله ناقص ده. نوره له هره اړخه بشپړه ده خو د تاسف ځای دا دئ چې تر اوسه لا په کتابي شکل خپره سوي نه ده. نو په دې حساب ويلای سم چې د حضرت سيد جمال الدين افغان د نیچر په رسالې لومړۍ پښتو مترجم ارواښاد محمدانور نوميالی دئ. په قمرې حساب د سيد تر اصلي ليکنې څلور اويا کاله وروسته د هغې له عربي ترجمې څخه پښتو سوېده.

د نیچر په رسالې دوهم مترجم ارواښاد مولوي محمدیونس خالص (۱۳۸۵ ش مړ) دئ. مرحوم خالص په ۱۳۳۶ ش کال يو کتاب وکښ چې نوم ئې (ديني ملغري) دئ. دا کتاب د افکارو د روزني د انجمن له خوا په کابل کې د پنځه سوه ټوکو په تېراژ په (۱۴۰) مخونو کې چاپ سوی دئ. پر کتاب باندي د شاه محمد رشاد دوه مخيز يادښت ليکل سوی او ورپسې متن شروع کيږي، کتاب دوي برخې لري. په لومړۍ برخه کې ئې د (زه ولي خدای منم؟) پوښتنې ته مفصل جواب ويل سوی دئ. په دې جواب کې ئې د پخوانيو او وروستيو پوهانو او عالمانو د څېړنو په رڼا کې د خدای تعالی د وجود په اړه دلايل وړاندي کړي دي. د لومړۍ برخې په وروستۍ حصه کې مرحوم محمدیونس خالص د خدای د وجود او اثبات په اړه خپل مفصل او دقيق نظر ليکلی دئ. د کتاب دوهمه برخه د افغان سيد جمال الدين د نیچر په رسالې ترجمه ده چې دا ترجمه ئې د کتاب د لومړۍ برخې د خاتمې په توگه ورسره ملگري کړې ده. د خاتمې تر عنوان لاندې يو کوچنی يادښت په دې ډول راغلی دئ: "خاتمه - علامه سيد جمال الدين افغانی د دهریت د اضرارو او ديانت د منافعو په برخه کې يوه رساله ليکلی چه د هغې مطالعه او کتنه او له مطالبو څخه ئې ځان خپرول ډير اهميت لری نو د دې لپاره چه ځمونږ گران لوستونکو ته کړاو پيښ نشی او د هغه له مفيدو او گټورو افکارو څخه

پښتانه او پښتو هم بې برخې نشي لوستونکو ته د هغې رسالې پښتو ترجمه په دې ډول وړاندې کوم - و من الله التوفيق" (خالص: ٦١ مخ).

تر دغه کوچني يادښت وروسته د رسالې متن پيليزي. مرحوم يونس خالص د رسالې د ترجمې په اړه څه نه دي ليکلي چې د سيد رساله ئې له کومې ژبې څخه ترجمه کړې ده او څه مهال ئې ترجمه کړې ده، خو د کتاب له چاپ څخه چې په ١٣٣٦ش کال سوې دئ، داسې معلوميزي چې په همدغه کال او يا تر دې کال مخکې به ترجمه سوې وي. په دې حساب د سيد جمال الدين افغان د نيچريه رسالې دوهمه پښتو ترجمه د هغې تر لومړي چاپ اته اويا کاله وروسته د مرحوم مولوي محمديونس خالص په قلم سوې او چاپ سوې ده.

د دې رسالې دريمه پښتو ترجمه د مرحوم مير سعيد بريمن (مړ) له خوا په ١٣٤٤ش کال وسوه. د مير سعيد بريمن ترجمه کړې رساله په ١٣٤٤ش کال په ٥٤ مخونو کې د مطبوعاتو وزارت له خوا په کابل کې چاپ سوې ده. قطع ئې جيبې ده او د رسالې په سر کې د سيد جمال الدين افغان او د کابل پوهنتون په محوطه کې د هغه د مقبرې د هغه مهال تصويرونه راغلي دي چې پر دغه مقبره لا کار جريان درلود.

مرحوم مير سعيد بريمن رساله له فارسي څخه ترجمه کړې ده. ترجمه ئې له هغه چاپه کړې ده چې په ١٣٠٣ش کال د شرق د کتابخانې له خوا د تهران د سعادت په مطبعه کې چاپ سوې ده. دې خبرو ته ئې په سريزه کې اشاره کړې ده (بريمن: الف مخ). پر رساله د ژباړن اووه مخيزه سريزه راغلي ده. په دې مقدمه کې د نيچريه رسالې د محتوي او د سيد د معرفي په اړه څرگندونې سوي دي. تر مقدمې وروسته د رسالې متن شروع کيږي او په ٥٤ مخونو کې پای ته رسيږي.

په دې حساب نو د مرحوم مير سعيد بريمن ترجمه د سيد د رسالې تر لومړي چاپ تقريباً پنځه اتيا کاله وروسته په کابل کې د دريمي ترجمې په شکل چاپ او خپره سوه.

پورته معلوماتي ليکنه مي په دې خاطر وکړه چې د سيد د آثارو علاقمندان خبر وي، چې د سيد د حاضري رسالې متن له نن څخه ډېر کلونه پخوا لومړی استاد نوميالي، ورپسې مرحوم يونس خالص او دريمه پښتو ترجمه ئې د ارواښاد مير سعيد بريمن له خوا سوې ده. د دې له پاره چې د اوليت حق ئې د استاد نوميالي له نامه سره تړلی دئ، نو ځکه مي د يوه امانت په توگه د هغو دوستانو سره دا معلومات شريک کړل، کوم چې د طلوع افغان ورځپاڼې له محتوياتو ناخبره او د دې ارزښتمن اخبار د مطالعې چانس نه دئ ورته ميسر سوې.

ماخذونه:

افغاني، سيد جمال الدين، (١٣٩٨)، رساله نيچريه، کابل: وزارت اطلاعات و فرهنگ، بکوشش: فضل الرحمن فاضل.

نوميالي، محمدانور، (١٣٣٢ش)، طلوع افغان - ٣٢ گڼه، کندهار: د مطبوعاتو مديريت.

خالص، محمديونس، (١٣٣٦ش)، ديني ملغري، کابل: د افکارو د روزني د انجمن له خوا.

بريمن، ميرسعيد، (١٣٤٤ش)، نيچريه، کابل: د مطبوعاتو وزارت.

يادونه: د دې مقالې چاپي شکل په ١٩ / ٢ / ١٣٩٨ش کال بناغلي فاضل ته د گران حکمت دراني په توسط ورسېد.